

FIBERKABEL UTANFÖR FLEN

Två stenåldersboplatser och en bytomt

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

L1985:6052, L1982:2110 och L1982:2094

Öja 1:68, Flens kyrkbol 1:1, Flensby 6:106 och Flensby S:13

Flens socken

Flens kommun

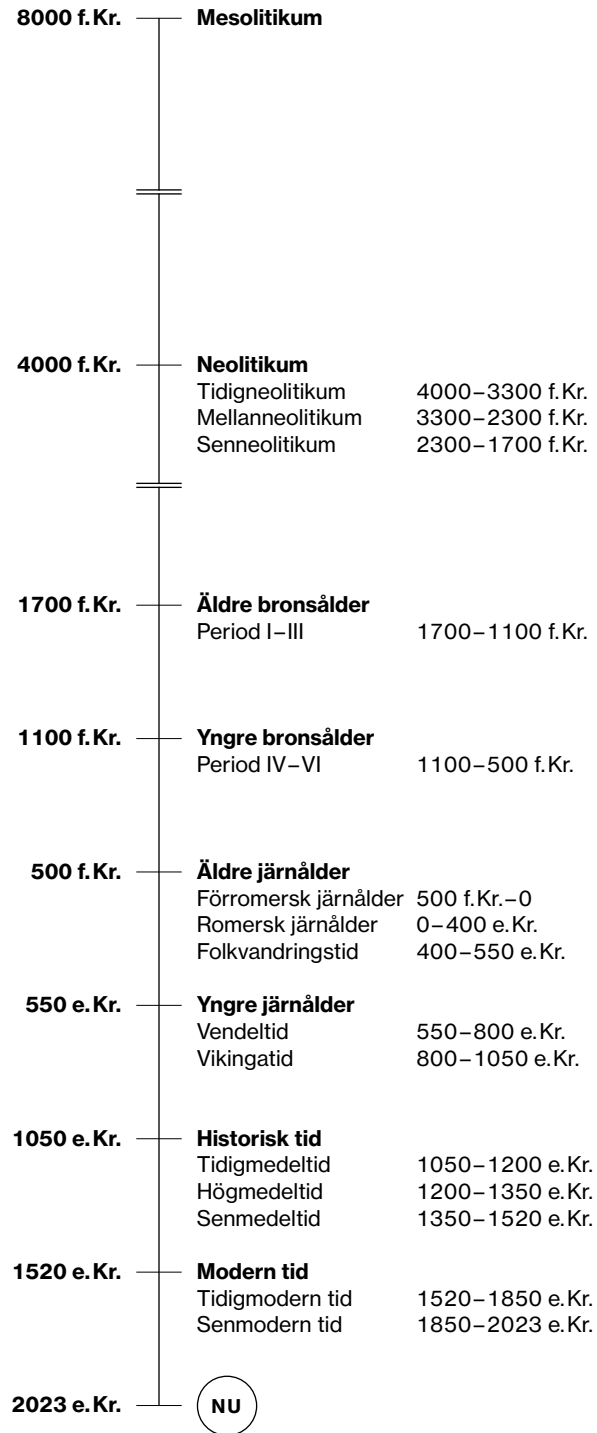
Södermanlands län

Södermanland

Av ANDREAS FORSGREN

ARKEOLOGISK
PERIODINDELNING
FRÅN
STENÅLDER
TILL
NUTID

Fiberkabel utanför Flen

Två stenåldersboplatser och en bytomt

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

LI985:6052, LI982:2110 och LI982:2094
Öja 1:68, Flens kyrkbol 1:1, Flensby 6:106 och Flensby s:13
Flens socken
Flens kommun
Södermanlands län
Södermanland

Av ANDREAS FORSGREN

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB

STIFTELSEN KULTURMILJÖVÅRD
PILGATAN 8 D
721 30 VÄSTERÅS

Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2023

Samtliga foton av Andreas Forsgren.

OMSLAG

*Schaktning vid boplatsen L1985:6052 som ligger i åkermarken till höger i bild.
I bakgrunden syns byggnader vid fastigheterna Flen Öja 1:59 och 1:68.*

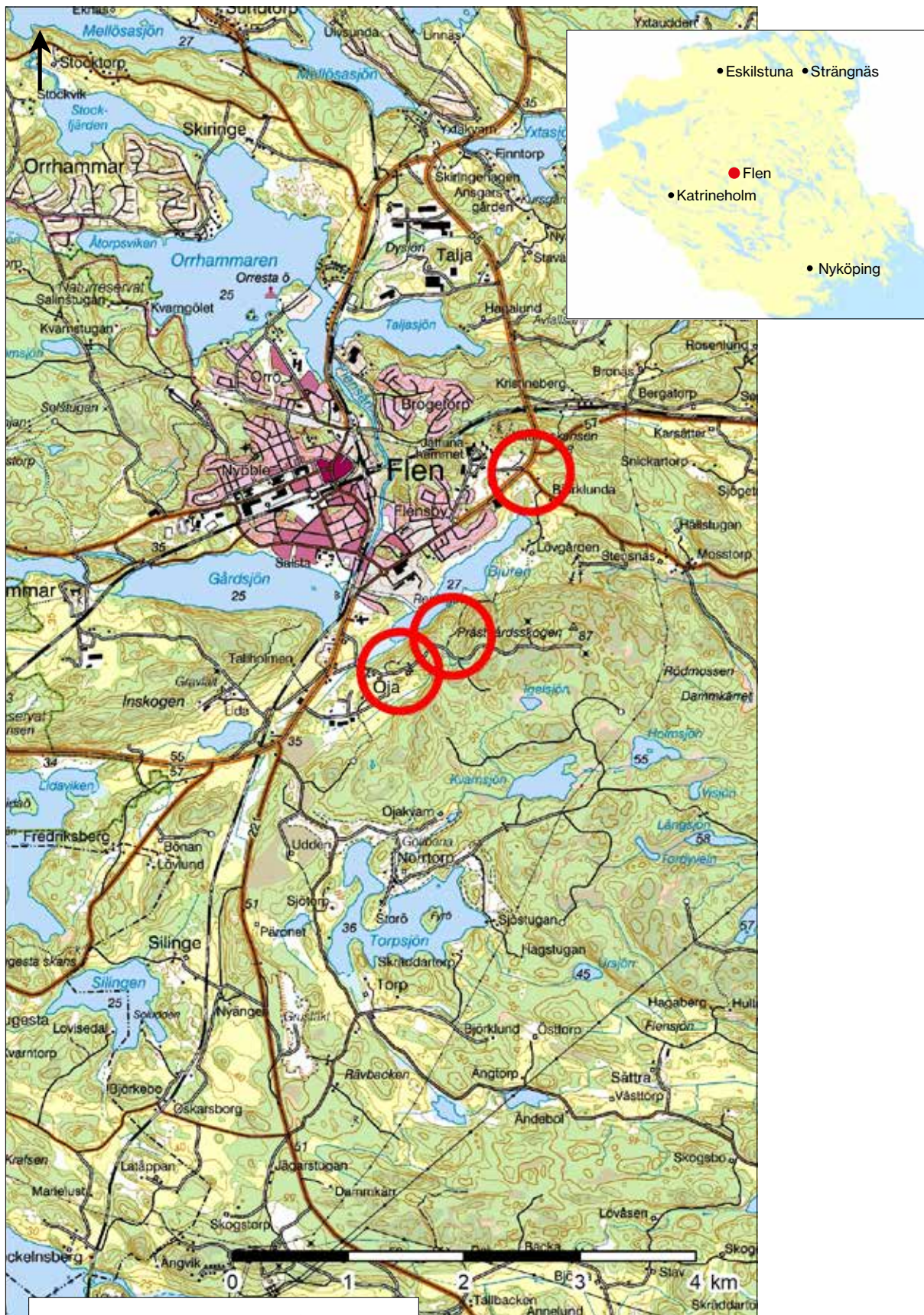
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 5102267 och 5102358.

ISBN 978-91-8041-135-6

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Inledning	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Översikt, området som helhet	6
De tre undersökningsområdena	7
LI985:6052 – Boplats	8
LI982:2110 – Boplats	8
LI982:2094 – Bytomt/Gårdstomt	9
Syfte, metod och genomförande	12
Syfte	12
Metod och genomförande	12
Undersökningsresultat	12
LI985:6052 – Boplats	12
Härd	13
Vedarts- och ¹⁴ C-analys	16
LI982:2110 – Boplats	17
LI982:2094 – Bytomt/Gårdstomt	19
Utvärdering	21
Referenser	22
Kart- och arkivmaterial	22
Otryckta källor	22
Litteratur	22
Tekniska och administrativa uppgifter	23
Bilagor	24
Bilaga 1. Schakttabell	24
Bilaga 2. Vedartsanalys	25
Bilaga 3. ¹⁴ C-analys	27

Figur 1. De tre undersökningsområdena markerade med röda ringar. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har i oktober 2022 på uppdrag av Länsstyrelsen i Södermanlands län utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom och i anslutning till del av fornlämningarna LI985:6052, LI982:2110 och LI982:2094, belägna i Flens socken och kommun i Södermanlands län. Schaktningsövervakningen föranleddes av att IP-Only Produktion avser att schakta för ledning. IP-Only Produktion bekostade schaktningsövervakningen. Projektledare var Andreas Forsgren som även har sammanställt denna rapport.

Schaktningsövervakningens syfte var i första hand att undvika att fornlämning påverkades av arbetsföretaget och i andra hand, om det inte var möjligt att undvika fornlämning, löpande undersöka och dokumentera mindre komplicerade lämningar inom de delar av fornlämning som berördes samt tillvarata eventuella fynd.

Totalt grävdes tre schakt om sammanlagt strax under 300 meter, fördelat på cirka 90 meter vid boplatsen LI985:6052, cirka 170 meter vid boplatsen LI982:2110 och cirka 36 meter vid bytomten/gårdstomten LI982:2094. Schakten var cirka 0,8 meter breda.

Endast en anläggning påträffades, i form av en härd vid boplatsen LI985:6052. Härden undersöktes och daterades till yngsta bronsålder–äldre förromersk järnålder. Den låg just norr om och utanför gränsen för LI985:6052. Härden registreras i Kulturmiljöregistret (KMR) som *fornlämning, undersökt och borttagen*, och har tilldelats lämningsnummer L2022:7833.

Inledning

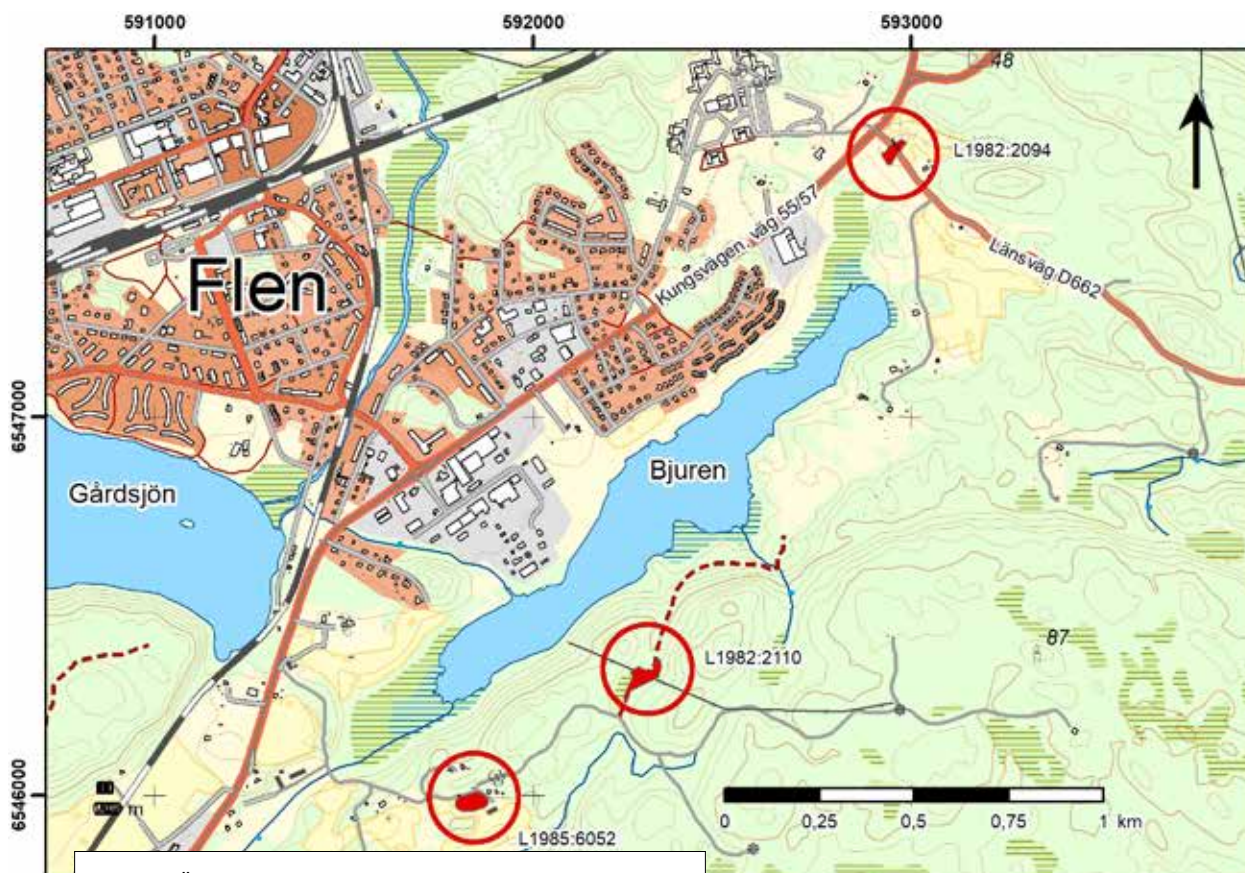
Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har på uppdrag av Länsstyrelsen i Södermanlands län (dnr 431-5036-2022) utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom och i anslutning till del av fornlämningarna L1985:6052, L1982:2110 och L1982:2094. Fornlämningarna är belägna inom fastigheterna Öja 1:68, Flens kyrkbol 1:1, Flensby 6:106, Flensby s:13, Flens kommun och Södermanlands län.

Undersökningen föranleddes av att IP-Only Produktion avser att schakta för ledning inom fastigheterna. IP-Only Produktion bekostade schaktningsövervakningen. Fältarbetet utfördes den 24 oktober–31 oktober 2022. Projektledare och utförare av fältarbetet var Andreas Forsgren som även har sammanställt denna rapport.

Topografi och fornlämningsmiljö

Översikt, området som helhet

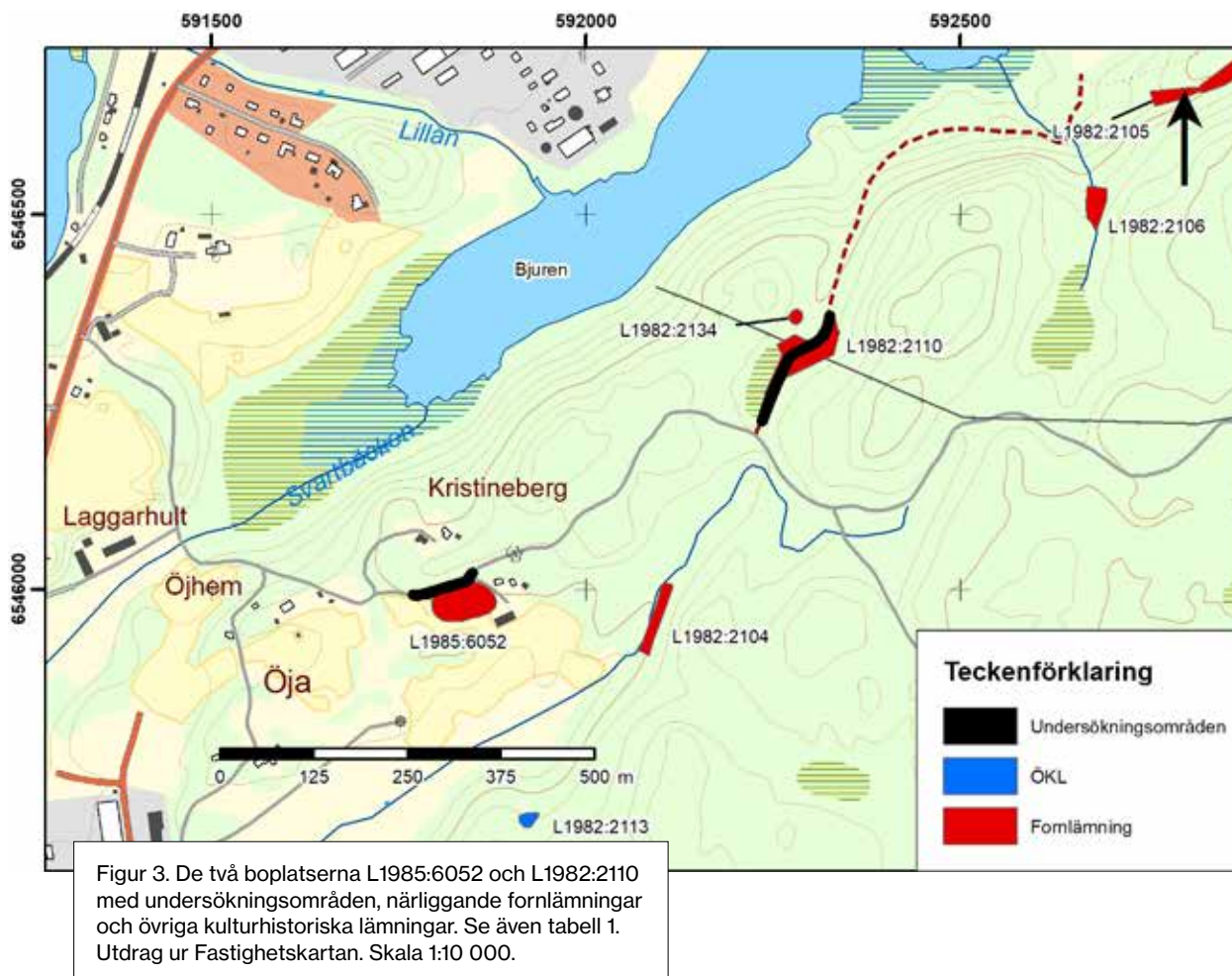
Området är beläget på den norra respektive sydöstra sidan om sjön Bjuren, vilken i sin tur ligger strax öster och sydöst om tätorten Flen. Nordöst respektive söder/sydväst om sjön finns odlingsmark och öster om sjön ligger ett större skogsområde. Området fornminnesinventerades första gången 1955–1958 och revideringsinventerades 1985.

Figur 2. Översikt över de tre fornlämningar som har schaktningsövervakats. Fornlämningarna är markerade i rött och även markerade med ringar i förtydligande syfte. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:20 000.

De sträckor som ingick i uppdraget berörde fornlämning och fornlämningsområde till L1985:6052 (boplats), L1982:2110 (boplats) och L1982:2094 (bytomt/gårdstomt). De tre fornlämningarnas topografiska belägenhet skiljer sig något (figur 2).

De tre undersökningsområdena

Tabell 1. Sammanställning över fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i nära anslutning till boplatserna L1985:6052 och L1982:2110. Se även figur 3.

Lämningsnr	Lämningstyp	Kommentar
L1982:2105	Boplats	Fynd av keramik och slagen kvarts. Framkom vid arkeologisk utredning 2005.
L1982:2106	Boplats	Fynd av slagen kvarts, grönsten och porfyr. Framkom vid arkeologisk utredning 2005.
L1982:2134	Lägenhetsbebyggelse	Backstuga bestående av husgrund och jordkällare. Framkom vid arkeologisk utredning 2005.
L1982:2110	Boplats	Fynd av flinta, slagen kvarts och grönsten. Framkom vid arkeologisk utredning 2005. Delvis undersökt vid den schaktningsövervakning som ligger till grund för föreliggande rapport 2022.
L1982:2104	Boplats	Fynd av slagen kvarts. Framkom vid arkeologisk utredning 2005.
L1985:6052	Boplats	Uppmärksammas via lösfynd innan 1937.
L1982:2113	Område med skogsbrukslämningar	Kolbotten och kolarkoja. Framkom vid arkeologisk utredning 2005.

L1985:6052 – Boplats

Den sydliga av de två boplatserna (L1985:6052) ligger cirka 55–58 meter över havet i jordbruksmark (hage/åker) – dock nära gränsen till ett större skogsområde – vilken historiskt tillhört Öja by. Registrerade boplatser, sannolikt från stenåldern, finns i skogsområdet i nordöst (se vidare nedan). I skogen cirka 300 meter sydsydöst om boplatzen finns en *övrig kulturhistorisk lämning* i form av en kolarkoja och en kolbotten (L1982:2113). Lämningarna påträffades vid en arkeologisk utredning 2005 (Bondesson 2005) (figur 3, tabell 1).

Den aktuella boplatzen L1985:6052 är inte avgränsad, men upptar en yta av minst 85 × 45 meter (öster–väster). Den är belägen i hag-/åkermark i en svag sydsluttning väster om den östligaste gården i Öja. Norr om fornlämningen löper en grusväg och direkt norr om denna ligger ett mindre, sydligt sluttande, skogsområde. Boplatzen var känd före 1937 då det innan dess tillvaratogs flera stenföremål i åkern – sex tunnackiga yxor eller fragment därav av grönsten, två tväreggade yxor och en tväreggad mejsel av grönsten, en halv båtyxa av grönsten och totalt nio grönstensavslag varav ett slipat från en tunnackig yxa. Ytterligare avslag skulle enligt Ivar Schnell finnas i åkern. Vid en besiktning i samband med fornminnesinventeringen 1985 kontrollerades den östra delen av åkern flyktigt, men då kunde inga fynd observeras (ATA 2541/37; KMR; SHM 21755). I Statens historiska museers samlingar finns också tre inventarienummer från enheten Öja. Ett av fynden utgörs av en håleggad mejsel av sten med firsidigt tvärsnitt (SHM 15351). Övriga fynd härrör från järnåldern och utgörs av ett lösfynd av en eldslagningssten (SHM 15344), samt av gravfynd (keramik, nitar, spikar, brända ben, bronsklump, pärlor och förkolnat bröd) påträffade av Ivar Schnell vid undersökning av ett röse och ett jordblandat röse, båda med brandlager (SHM 20972).

L1982:2110 – Boplats

Den nordliga av de två boplatserna (L1982:2110) ligger cirka 68–71 meter över havet i skogsområdet Prästgårdskogen. Närliggande fornlämningar utgörs av några boplatser (L1982:2104, L1982:2105 och L1982:2106). Dessa kan med härledning av fynd, höjd över havet och topografiska läge dateras till stenålder och de påträffades vid en arkeologisk utredning 2005 (Bondesson 2005). Väster om boplatzen ligger en snårig granskog på en relativt flack yta. På denna yta finns också en registrerad lägenhetsbebyggelse i form av en backstuga (L1982:2134), vilken är markerad på 1763 års storskifteskarta (C14-37:1) (figur 4). Redan på 1798 års storskifteskarta verkar dock backstugan vara övergiven och ytan omkring den anges som ängsmark, ”Bomans äng” (C14-37:2). Backstugulämningen utgörs av en husgrund med spismursröse och en jordkällare (figur 3, tabell 1).

Den aktuella boplatzen, registrerad som cirka 140 × 20–50 meter stor (nordöst–sydväst), upptäcktes vid en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 genomförd våren och sommaren 2005 (Bondesson 2005). Den är belägen i skogsmark cirka 200 meter öster om sjön Bjuren. Den ligger vidare i ett sandigt pass mellan berg, omgivet av blockig mark. Den avgränsas i norr och söder av sankmark.

Boplatzens västra del ligger delvis på stenröjd före detta åker tillhörande den ovan nämnda backstugan. Boplatzens östra del ligger i en skogbevuxen svag västsluttning som ter sig gallrad och verkade hyggesplöjd relativt kort innan den arkeologiska utredningen 2005. Genom fornlämningen löper en skogsväg vilken också är markerad på 1700-talskartorna (figur 4). Två schakt grävdes i samband med den arkeologiska utredningen 2005. I ett av dessa påträffades flinta, slagen kvarts och grönsten samt fynd från backstuguepoken (Bondesson 2005:8f, 11).

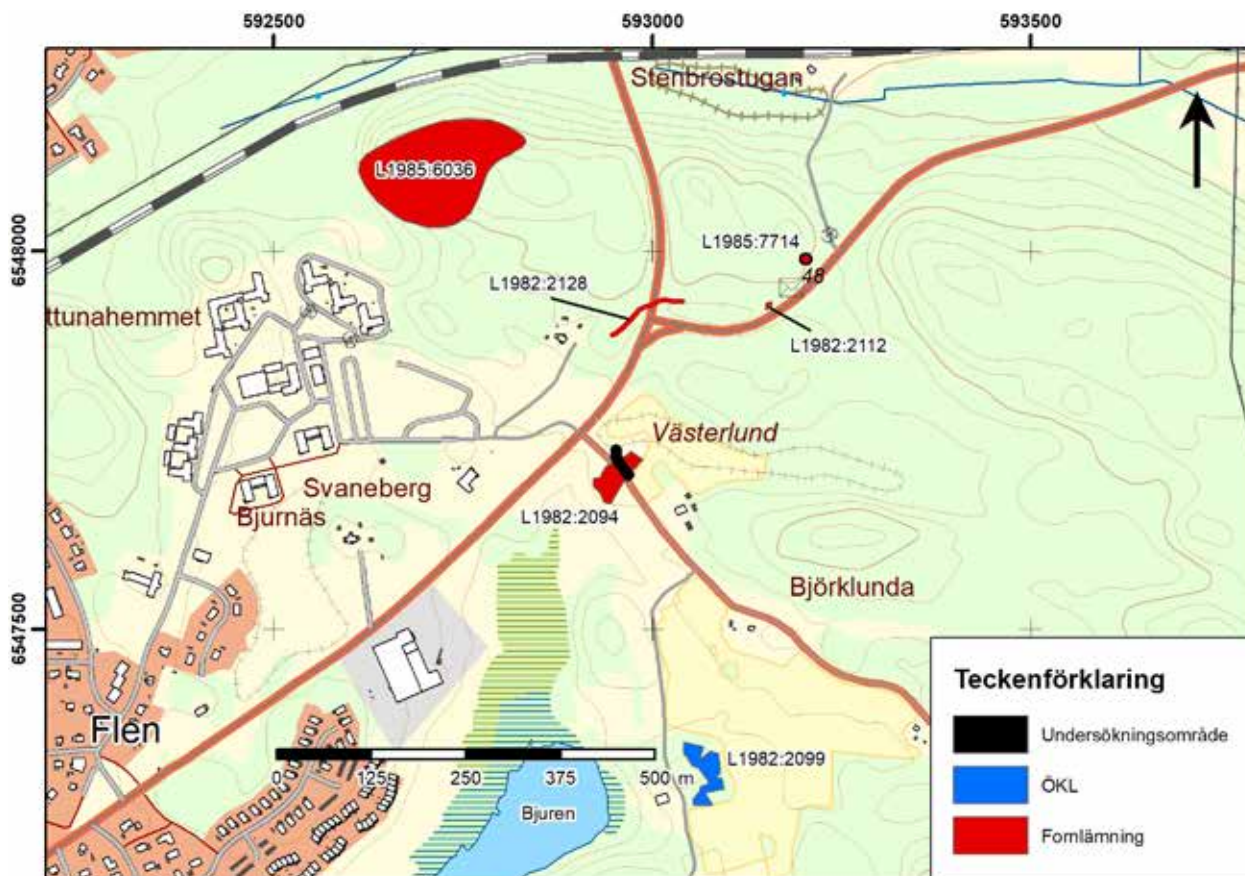
Figur 4. Backstugan L1982:2134 och vägen inringad på en stor-skifteskarta från 1763 (C14-37:1). Boplatzen L1982:2110 och undersökningsområdet ligger också inom det inringade området. Observera att kartan inte är rektifierad och att den saknar skala, den är därmed endast till för en grov översikt över områdets funktion under backstuguepoken under sent 1700-tal.

L1982:2094 – Bytomt/Gårdstomt

Bytomten/gårdstomten L1982:2094 ligger cirka 36–38 meter över havet i relativt öppen jordbruksmark uppbruten av skogklädda impediment och större skogsområden som tar vid cirka 100 meter norrut och österut. Närliggande fornlämningar utgörs av blandade lämningar från främst järnålder och historisk tid. Cirka 400 meter nordväst om bytomten ligger en relativt stor (cirka 170 × 120 meter) fornborg med namnet ”Jättunaskansen” och cirka 300 meter nordöst om bytomten återfinns en stensättning. Båda dessa kan troligen knytas till järnåldern (tabell 2, figur 5).

Tabell 2. Sammanställning av fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i nära anslutning till bytomten/gårdstomten L1982:2094. Se även figur 5.

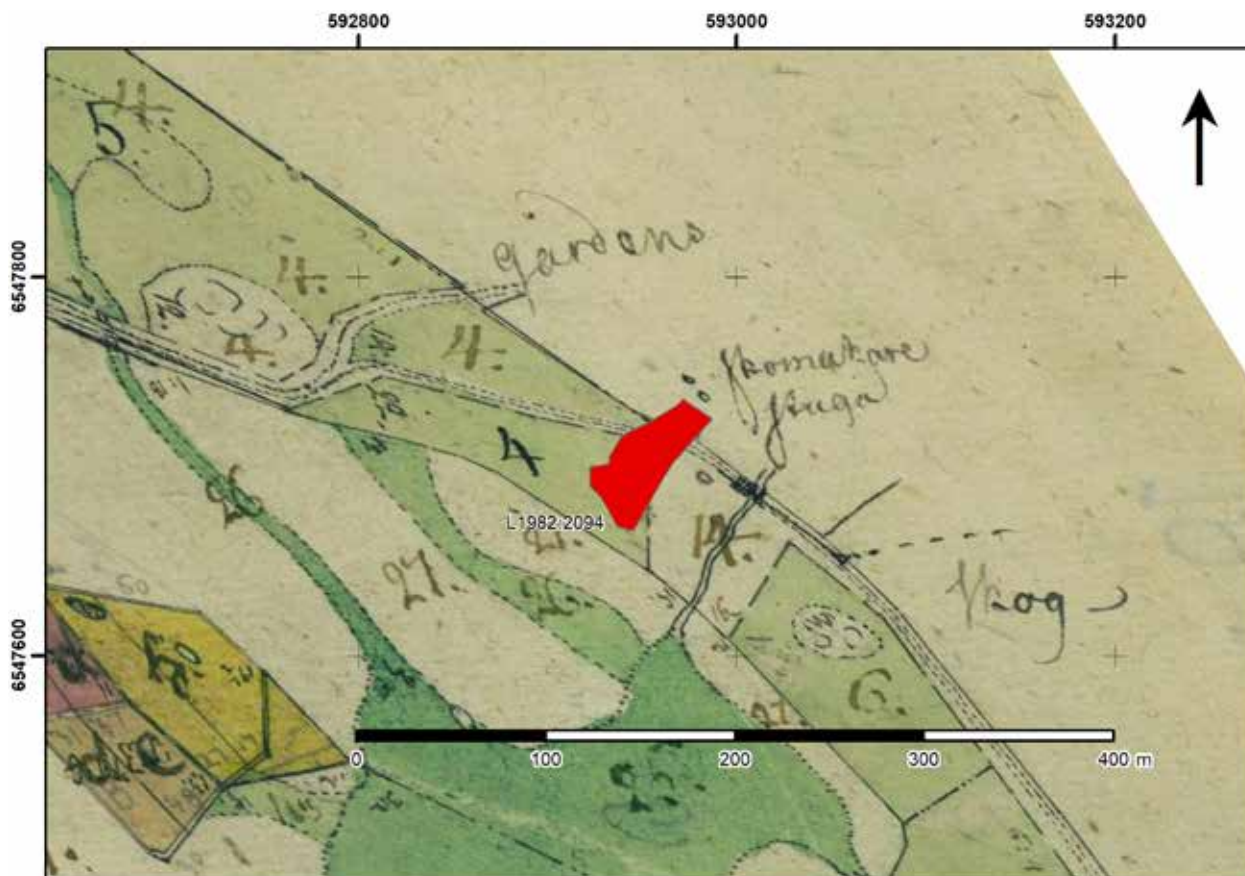
Lämningsnr	Lämningsstyp	Kommentar
L1985:7714	Vägmärke	Postament till milstolpe.
L1982:2112	Stensättning	Framkom vid arkeologisk utredning 2005.
L1982:2128	Färdväg	Vägbank, 100 meter lång. Framkom vid arkeologisk utredning 2005.
L1985:6036	Fornborg	”Jättunaskansen”.
L1982:2094	Bytomt/Gårdstomt	Övergiven tomt efter gården Västerlund. Framkom/uppmärksammades vid arkeologisk utredning 2005.
L1982:2099	Fossil åker	Framkom vid arkeologisk utredning 2005.

Bytomten/gårdstomten, registrerad som cirka 70 × 30 meter stor (nordöst–sydväst), uppmärksammades och registrerades vid en arkeologisk utredning etapp 1 och 2, genomförd våren och sommaren 2005 (Bondesson 2005). Gårdstomten består av grunder efter hus. På platsen har gården Västerlund varit beläget. Bebyggelse återfinns i området på en delningskarta från 1788, då omnämnd som "Skomakarestuga" och då enbart belägen på den nordöstra sidan om väg D662 (04-flj-19) (figur 6). Den häradsekonomiska kartan från 1897–1901 visar gården, då under namnet Västerlund. Den ekonomiska kartan från 1958 visar också bebyggelsen i Västerlund, vilket påvisar att den har övergivits i sen tid (J133-9G9j58) (figur 7). Byggnader kan ses på flygfoton tagna omkring 1975, men på flygfoton från omkring 2000 återstår inga byggnader alls. Ett försök till sammanfattning innebär alltså att bebyggelsen startar som en enklare skomakarstuga senast 1788, för att "omvandlas" till en gård med namnet Västerlund vid något tillfälle innan 1897–1901. Någon gång i intervallet 1975–2000 överges och rivs slutligen bebyggelsen.

Omkring lämningen finns äldre tomtmark, och gårdstomten är bevuxen med fruktträd, bärbuskar och syrener. Genom gårdstomten löper asfalterad länsväg D662 i sydöst–nordvästlig riktning. Vägen är markerad på en karta i form av en geografisk avritning från 1709 (C14-7:1).

Figur 5. Bytomten/gårdstomten L1982:2094 (Västerlund) med undersökningsområde, närliggande fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar. Se även tabell 2. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Figur 6. Fornlämningen L1982:2094 inlagd på en delningskarta från 1788 (O4-flj-19). Kartan är rektifierad. På kartan syns en "Skomakarestuga" vid läget för den senare gården Västerlund. Kartan något svårrektifierad. Skala 1:4 000.

Figur 7. Fornlämningen L1982:2094 inlagd på den ekonomiska kartan från 1958 (J133-9G9j58). Kartan är rektifierad. Skala 1:4 000.

Syfte, metod och genomförande

Syfte

Schaktningsövervakningens syfte var i första hand att undvika att fornlämning påverkades av arbetsföretaget och i andra hand, om det inte var möjligt att undvika fornlämning, löpande undersöka och dokumentera mindre komplicerade lämningar inom de delar av fornlämning som berördes samt tillvarata eventuella fynd. Framkom mer komplicerade lämningar fick dessa inte tas bort utan att Länsstyrelsen givit sitt godkännande. Uppdraget skulle omfatta sträckorna tills vi ansåg att det inte längre förekom någon risk för att fornlämning kunde komma att skadas. Daterbart material skulle insamlas och kostnadsberäkningen skulle inkludera kostnader för ¹⁴C-analys. Målgrupper för uppdraget var i första hand Länsstyrelsen och företagaren.

Metod och genomförande

Undersökningen utfördes som en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning, vilket innebär att en arkeolog medverkar vid grävarbetet och dokumenterar eventuella fornlämningar som påträffas. Jorden i schakten avlägsnades skiktvis med grävmaskin ner till anläggnings-/lagernivå eller ner till opåverkad nivå. Anläggningar som framkom undersöktes med spade och skärslev och dokumenterades genom inmätning med handhållen GPS, fotografering och beskrivning i plan och sektion. Schakt mättes in med handhållen GPS, fotograferades och beskrevs.

Analys

Ett vedartsprov i syfte att identifiera ett lämpligt material för ¹⁴C-datering insamlades. Vedartsanalysen genomfördes av Erik Danielsson vid Vedlab i Falun. Provet skickades sedan till ¹⁴C-analys för att datera den undersökta anläggningen (hård) i syfte att se om den hade något kronologiskt samband med den närliggande stenåldersboplatsen. ¹⁴C-analysen genomfördes vid Tandemlaboratoriet vid Uppsala universitet.

Undersökningsresultat

De sträckor som var föremål för schaktningsövervakning utgjorde cirka 300 meter totalt, fördelat på cirka 88 meter för L1985:6052, cirka 173 meter för L1982:2110 och cirka 38 meter för L1982:2094.

L1985:6052 – Boplats

Schaktet (os200) löpte i västsydväst–östnordöstlig riktning. Norr om schaktet ligger ett skogsområde i moränslänt och söder om schaktet ligger en grusväg som löper parallellt med schaktet. Schaktet drogs i kanten av vägen. Direkt söder om vägen ligger hagmark. Schaktet var 90 meter långt och cirka 0,8 meter brett. Total schaktyta utgjordes av cirka 72 m². Schaktets djup var upp till 0,8 meter. Det översta skiktet bestod av grus från den anlagda grusvägen samt grästörv med varierande tjocklek, upp till 0,3 meter tjockt. Under detta kom i schaktets västra del gulbrun sand blandat med grus, sten och en del större block (morän). I schaktets östra del kom under torven/gruset istället brun siltig sand, utan inslag av grus, stenar och block (figur 8–10). En hård (A250) påträffades centralt i schaktet, något förskjutet åt väster (figur 10–11).

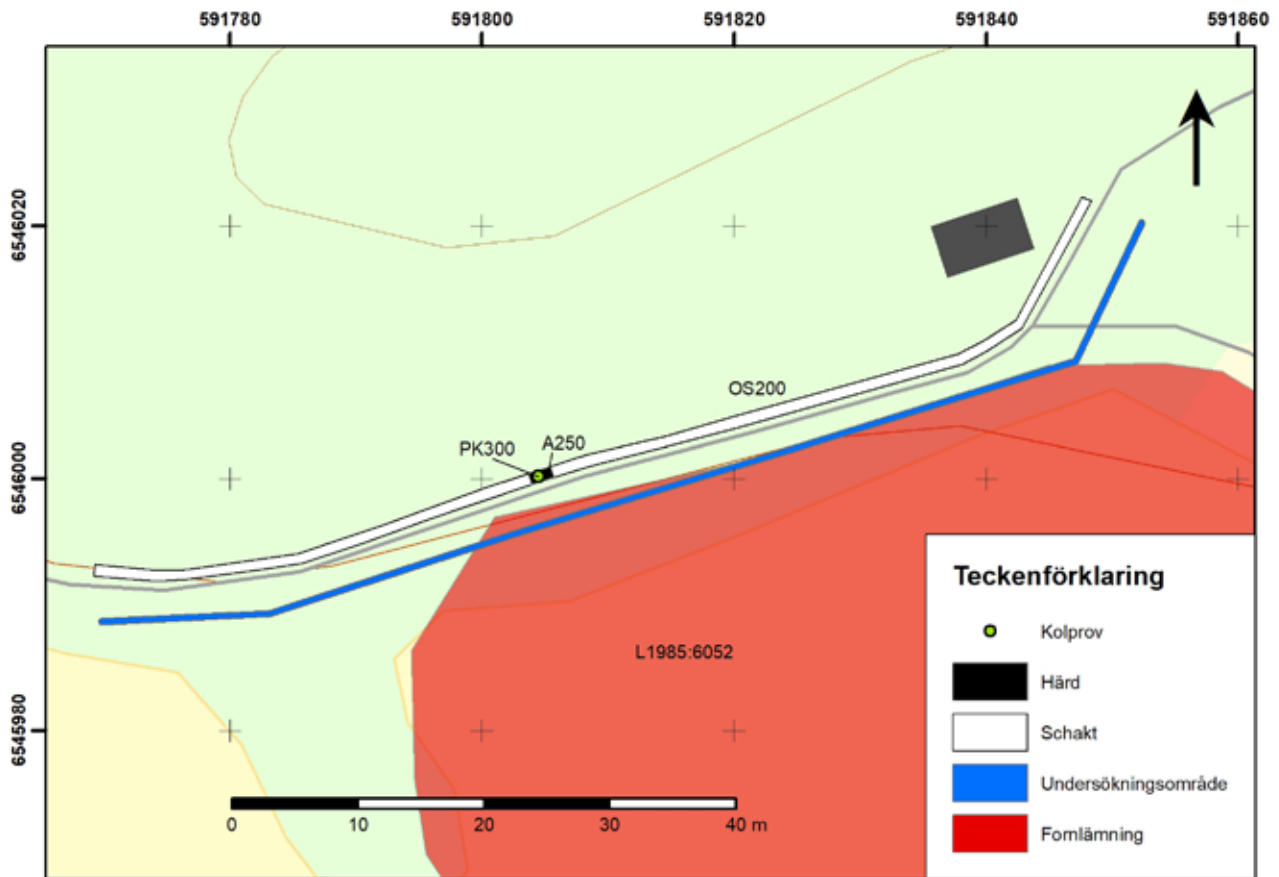
Figur 8. Översikt över boplatsen L1985:6052, vilken ligger i hagmarken till höger om vägen och hitom byggnaderna. Schaktet drogs längs vägen till vänster i bild, på den vänstra (norra) sidan om vägen sett från fotografen. Foto från väster.

Härd

Centralt i schaktet, något förskjutet åt väster (figur 10) påträffades en härd (A250). Härden låg under ett kraftigt rotsystem samt löpte in under grusvägen i söder, vilket gjorde det svårt att ta fram den helt i plan. Härden rensades istället upp i profil. Dess totala utbredning i plan är okänd, men den var 1,8 meter lång, 0,9 meter bred (det vill säga synlig del inom schaktet) och upp till 0,8 meter djup. Fyllningen bestod av mörkt grå till svart silt med rikligt med sot, enstaka små kolbitar och enstaka eld-påverkade stenar i storlek småsten–knytnävsstorlek (figur 11). Ett prov för vedarts-analys och ^{14}C -analys insamlades i slutet kontext relativt centralt i härden (PK300). Härden registreras i KMR som *fornlämning, undersökt och borttagen*, och har tilldelats lämningsnummer L2022:7833.

Figur 9. Översikt över den västliga delen av schaktet, vilket drogs längs med en grusväg ett par meter norr om avgränsningen för boplatsen L1985:6052. Boplatsen ligger i hagmarken till höger i bild. Foto från väster.

Figur 10. Översiktsplan över schaktet vid L1985:6052, med den påträffade härden markerad. Schaktet kom att dras några meter norr om dess tänkta sträckning, på den norra istället för den södra sidan om den grusväg som löper genom området. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:600.

Figur 11. Härden A250 låg delvis under ett kraftigt rotsystem och fortsatte även in under vägen i söder, varför dess totala storlek i plan är okänd. Foto från sydöst.

Vedarts- och ¹⁴C-analys

Vedartsanalysen från härden A250 visade att provet innehöll träkol från tall. Då tallen kan bli gammal i sig finns risk för hög egenålder (maximalt cirka 600 år) vilket får beaktas när dateringsresultatet ska bedömas (bilaga 2).

Den påföljande ¹⁴C-analysen visade att härden kunde dateras till yngsta bronsålder–tidig förromersk järnålder, 773–485 f.Kr. kal. 2 sigma (tabell 3, bilaga 3).

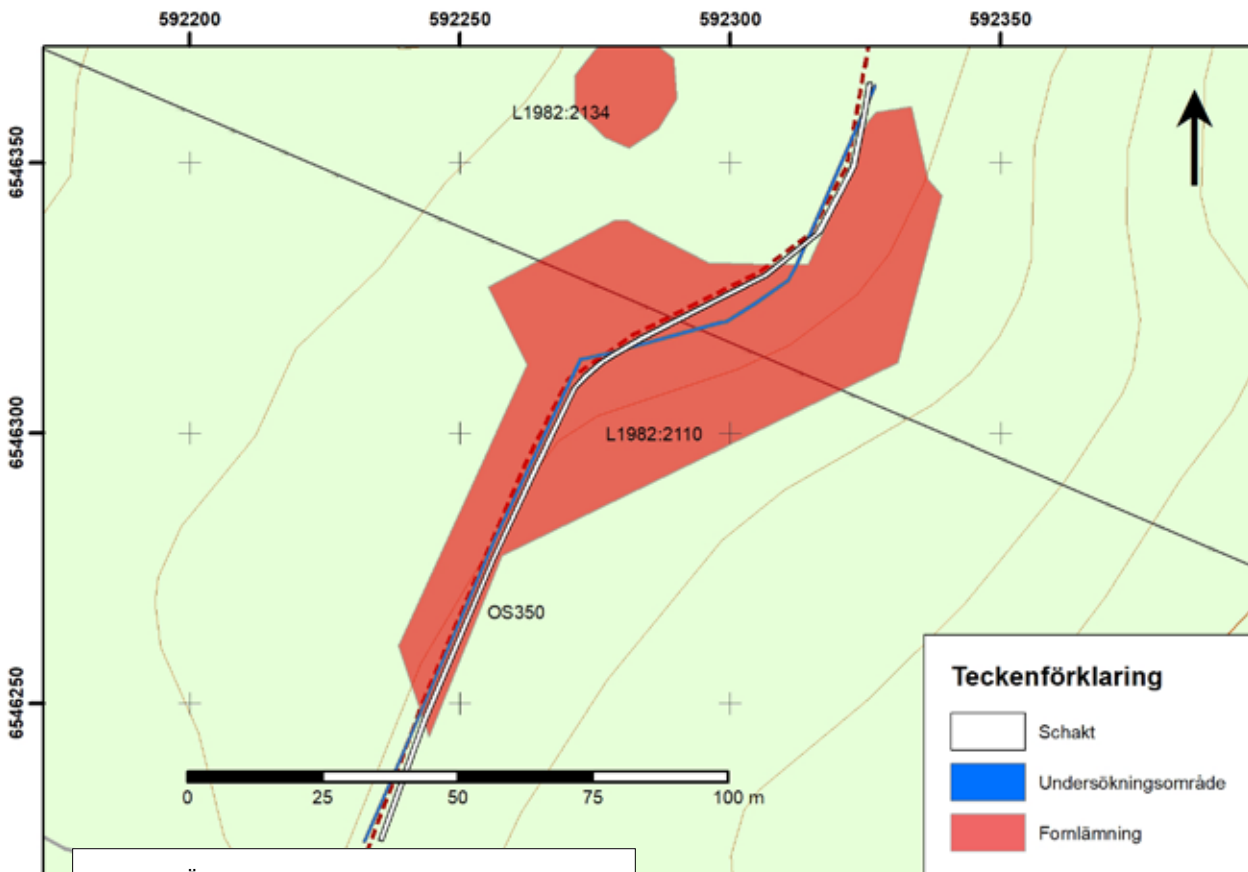
Tabell 3. Resultat av ¹⁴C-analysen.

Prov	Anl nr	Anläggningstyp	Material	Lab nr	Datering BP	Kal 1 sigma	Kal 2 sigma
PK300	A250	Härd	Tall	Ua-76924	2489±30	757–545 f.Kr.	773–485 f.Kr.

L1982:2110 – Boplats

Schaktet (OS350) löpte i nordnordöst–sydsydvästlig riktning. Schaktet lades i den östra kanten av en grusväg som löper i nord–sydlig riktning genom hela skogsområdet. Öster om schaktet ligger en skogbevuxen (gallrad) västsluttning. Väster om grusvägen ligger en snårig granskog på en relativt flack yta. Schaktet var 170 meter långt och cirka 0,8 meter brett. Total schaktyta utgjordes av cirka 136 m². Schaktets djup var upp till 0,8 meter. Det översta skiktet bestod av ett tunt lager grus som utgör skogsvägens översta skikt. Under detta framkom gulbrun sand blandat med småsten (morän) cirka 0,3 meter tjockt – vilket dock inte utgör undergrunden utan troligen är en del av ett omrört/uppkastat lager i samband med vägbygge eller släntning. Detta övergick sedan successivt i grå finkornig sand cirka 0,2 meter tjockt vilket i sin tur successivt övergick i grå lerig silt i botten. Ställvis i schaktet påträffades mindre ansamlingar av naturlig sten samt enstaka större stenar och block upp till 1,1 meter stora (figur 12–13).

Inget av antikvariskt intresse påträffades.

Figur 12. Översiktsplan över schaktet vid L1982:2110. Den streckade linjen avser en mindre körväg som löper genom området. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:1 400.

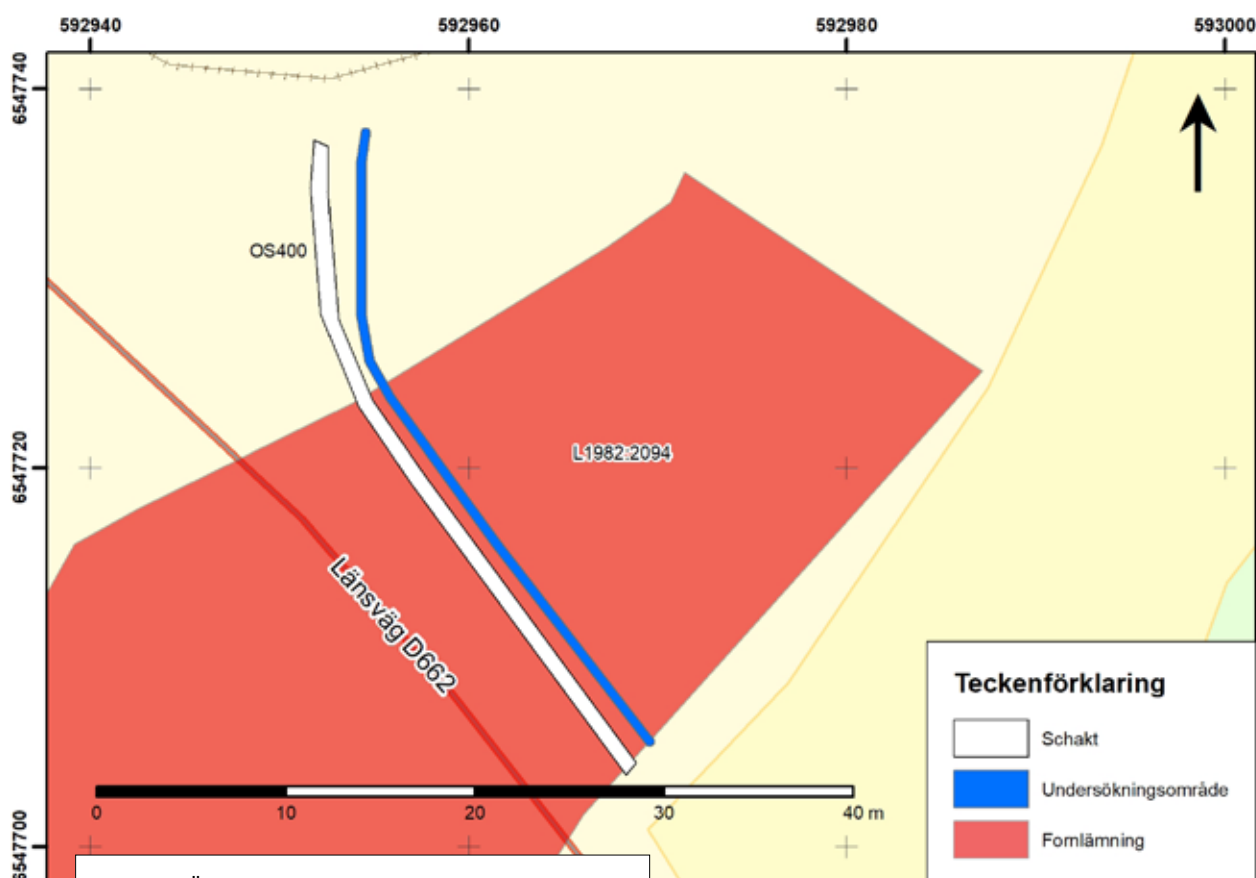
Figur 13. Översikt över den södra delen av schaktet, vilket drogs längs med en grusväg igenom boplatsen L1982:2110. Grusvägen, vilken är utmärkt på en storskifteskarta från 1763 (C14-37:1), ligger till höger under dumphögarna. Foto från nordnordöst.

L1982:2094 – Bytomt/Gårdstomt

Schaktet (OS400) löpte i nordväst–sydöstlig riktning och lades ett par meter öster om länsväg D662, vilken löper i stort sett parallellt med schaktet i framför allt dess södra del. Öster/nordöst om schaktet ligger en mindre höjd på vilken rester av en husgrund kunde ses. Väster om schaktet och vägen ligger en flack höjd på vilken flertalet av byggnaderna till gården Västerlund har stått. Övervuxna husgrunder, fruktträd och en flaggstång återstod av detta. Schaktet var cirka 36 meter långt och 0,6–0,8 meter brett. Total schaktyta utgjordes av cirka 28 m². Schaktets djup var 0,6–0,9 meter. Det översta skiktet bestod av 0,2 meter grässvål följt av 0,3 meter brun silt i schaktets sydöstra del. Centralt i schaktet var lagren mycket omrörda med sten och grus vilket sannolikt beror på en anlagd uppfart till den byggnad som har stått öster om schaktet. I botten bestod undergrunden av grå styv lera (figur 14–15).

Porslin och tegel påträffades i schaktet, sannolikt knutet till sentida aktiviteter vid gården Västerlund. Fynden bedömdes recenta och tillvaratogs inte (figur 16). Utöver detta påträffades inget av antikvariskt intresse.

Figur 15. Översikt över den sydöstra delen av schaktet, vilket drogs centralt i och tvärs över den registrerade bytomten/ gårdstomten L1982:2094. I den borte delen av bilden viker schaktet av åt höger, mot grävmaskinen. Till vänster syns länsväg D662, vilken är utmärkt redan på en karta i form av en geografisk avritning från 1709 (C14-7:1). Foto från sydöst.

Figur 16a–b. Porslin och en tegelsten påträffade i schakt OS400. Fynden bedömdes recenta och tillvaratogs inte.

Utvärdering

Den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning genomfördes enligt plan. Vid boplatsen L1985:6052 påträffades en härd. Vid boplatsen L1982:2110 och vid bytomten/gårdstomten L1982:2094 påträffades inget av antikvariskt intresse.

Härden daterades till yngsta bronsålder–äldre förromersk järnålder och har därmed sannolikt inget direkt samband med den närliggande boplatsen L1985:6052 strax söder därom, vilken på basis av registrerade fynd (bland annat en halv skafthålsyxa i grönsten) bör kunna dateras till neolitikum. Härden utgör därmed sannolikt en av de i Östergötland flertaliga spridda så kallade herdehärddar, det vill säga eldstäder för matlagning (t.ex. Petersson 2006:167ff). Dessa dateras ofta till yngsta bronsålder–äldre järnålder och förekommer frekvent i det mellan- och sydsvenska landskapets skogsbackar och i anslutning till odlingslandskapet.

Härden registreras i KMR som *fornlämning, undersökt och borttagen*, och har tilldelats lämningsnummer L2022:7833.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Kulturmiljöregistret (KMR)

<https://app.raa.se/open/fornsok/> (hämtat 2022-11-01)

Lantmäterimyndigheternas arkiv

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/hkl/detailed>

Delningskarta 1788, D-flen Flensby östergård, 04-flj-19

Lantmäteristyrelsens arkiv

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/hkl/detailed>

Storskifteskarta 1763, Flens socken Öja nr 1, CI4-37:1

Storskifteskarta 1798, Flens socken Öja nr 1, CI4-37:2

Geografisk avritning 1709, Flens socken Flensby nr 1-2, CI4-7:1

Rikets allmänna kartverks arkiv

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/hkl/detailed>

Ekonomiska kartan 1958, Flen, J133-9G9j58

Statens historiska museers samlingar (SHM)

<https://mis.historiska.se/mis/sok/sok.asp>

SHM 15351

SHM 15344

SHM 20972

Otryckta källor

ATA 2541/37

SHM 21755

Litteratur

Bondesson, W. 2005. *Förbi Flen*. Riksantikvarieämbetet UV Mitt rapport 2005:12.

Petersson, M. 2006. *Djurhållning och betesdrift. Djur, människor och landskap i västra Östergötland under yngre bronsålder och äldre järnålder*. Riksantikvarieämbetet och Uppsala universitet. Stockholm och Uppsala.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM22114
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-5036-2022, 2022-09-23
<i>Kulturmiljöregistret uppdragsnr:</i>	202201338
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
<i>Undersökningsperiod:</i>	24-31 oktober 2022
<i>Personal:</i>	Andreas Forsgren (projektledare)
<i>Landskap:</i>	Södermanland
<i>Län:</i>	Södermanland
<i>Kommun:</i>	Flen
<i>Socken:</i>	Flen
<i>Fastighet:</i>	Öja 1:68, Flens kyrkbol 1:1, Flensby 6:106 och Flensby s:13
<i>Fornlämning:</i>	LI985:6052, LI982:2110 och LI982:2094
<i>Koordinater:</i>	X6545992 / Y591769 (sydvästra hörnet)
<i>Koordinatsystem:</i>	SWEREF 99 TM
<i>Höjdsystem:</i>	—
<i>Inmätningmetod:</i>	GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Beskrivning	Area (m ²)	Djup (m)	Anläggningar	Undergrund
200	Schakt i VSV-ÖNÖ riktning grävt i N kanten av grusväg. Ca 90×0,8 m stort. Direkt N om schaktet ligger ett skogsområde. S om schaktet ligger en grusväg och sedan åker/hagmark. Överst grus från den anlagda grusvägen	72,0	0,8	A250, härd	I V delen: Gulbrun sand blandat med grus, sten och en del större block (morän). I Ö delen: Brun silting sand, utan inslag av grus, stenar och block.
350	Schakt i NNÖ-SSV riktning grävt i Ö kanten av grusväg. Ca 170×0,8 m stort. Ö om schaktet en skogbevuxen (gallrad) västsluttning. V om schaktet snårig granskog på flack yta. Överst ett tunt lager grus som utgör skogsvägens översta skikt. Under detta framkom gulbrun sand blandat med småsten (morän), ca 0,3 m tjockt, dock troligen omrört/uppkastat och ej undergrund. Detta övergick sedan successivt i grå fin-kornig sand, ca 0,2 m tjockt, vilket i sin tur successivt övergick i grå lerig silt i botten. Ställvis i schaktet påträffades mindre ansamlingar av naturlig sten samt enstaka större stenar och block upp till 1,1 m stora.	136,0	0,8	–	Grå lerig silt. Enstaka stenar och block.
400	Schakt i NV-SÖ riktning ett par meter öster om och parallellt med den asfalterade länsväg D662. 36 m långt, 0,6–0,8 m brett. Överst 0,2 m gräsvål följt av 0,3 m brun silt i schaktets SÖ del. Centralt i schaktet var lagren mycket omrörda med sten och grus vilket sannolikt beror på en anlagd uppfart till den byggnad som har stått Ö om schaktet. Porslin och tegel (recent) påträffades i schaktet.	28,0	0,6–0,9	–	Grå styv lera.

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 22092

**Vedartsanalyser på material från Södermanland,
Flen, Öja L1985:6052**

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 22092

2022-12-01

Vedartsanalyser på material från Södermanland, Flen, Öja L1985:6052

Uppdragsgivare: Andreas Forsgren/Stiftelsen Kulturmiljövård

Arbetet omfattar ett kolprov från en härd i anslutning till en tidigare känd stenåldersboplats. Provet innehåller kol från tall. Då tallen kan bli gammal i sig finns risk för hög egenålder vilket får beaktas när dateringsresultatet ska bedömas.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
	PK300	Härd	0,6g	0,5g 10 bitar	Tall 10 bitar	Tall 60mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Box 178
791 24 FALUN
Tfn: 070 34 00 645
E-post: vedlab@vedlab.se
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	600 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomy 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover.

Uppsala 2023-02-20

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Andreas Forsgren
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41
722 12 VÄSTERÅS

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från KM22114, Öja, Flen AU, Södermanland. (p 4842)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ¹⁴C-innehållet i acceleratoren förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C ålder BP
Ua-76924	PK300	-25,1	2 489 ± 30

Med vänliga hälsningar

Maximilian Schmidt
Maximilian Schmidt
2023.02.21
15:43:39 +01'00'

Maximilian Schmidt/Daniel Primetzhofer

Kalibreringskurvor

